

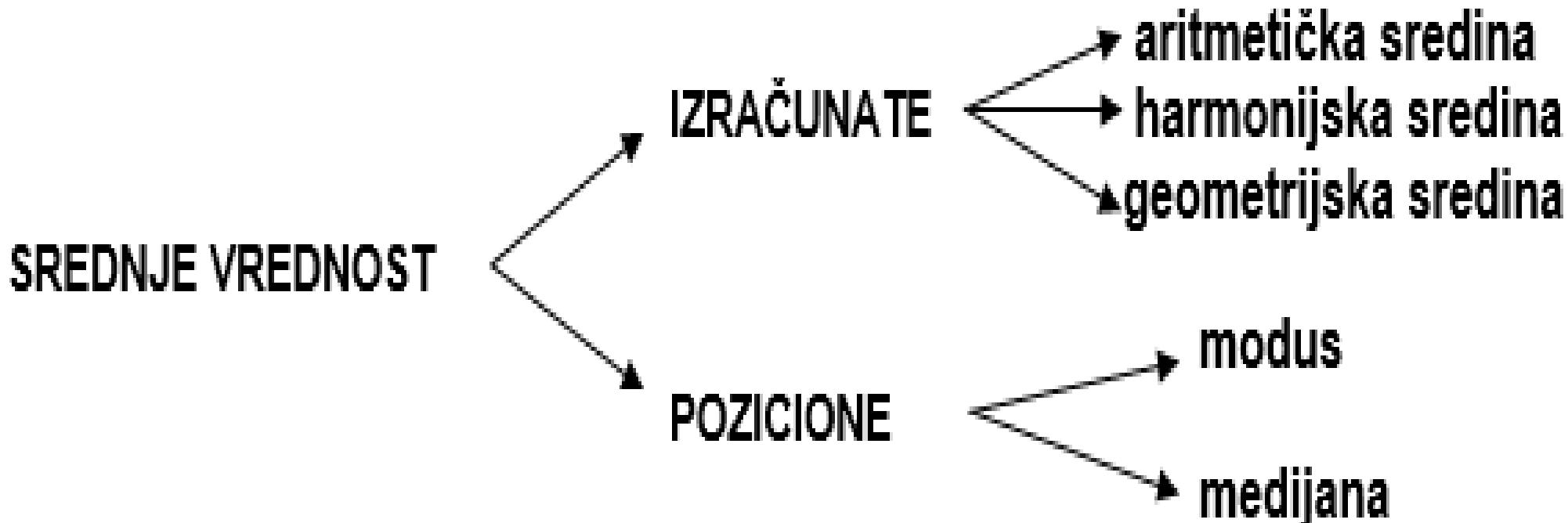
STATISTIKA

POKAZATELJI STATISTIČKIH SERIJA

POKAZATELJI STATISTIČKIH SERIJA

- Zbog česte potrebe da se izvrši poređenje različitih serija neophodno je da se statistička serija zameni sa nekoliko karakterističnih vrednosti, koje daju dovoljno informacija o celoj seriji.
- Te karakteristične vrednosti se nazivaju pokazatelji.
- **Pokazatelji statističkih serija se dele na:**
  1. srednje vrednosti ili mere centralne tendencije,
  2. mere varijacije ili mere disperzije i
  3. mere oblika

POKAZATELJI STATISTIČKIH SERIJA - SREDNJE VREDNOSTI

POKAZATELJI STATISTIČKIH SERIJA - SREDNJE VREDNOSTI

- Srednja vrednost je osnovni numerički pokazatelj statističke serije.
- Prema načinu utvrđivanja srednje vrednosti mogu biti izračunate i pozicione.
- **Izračunate srednje vrednosti** određuju se na bazi svih vrednosti članova serije po određenom pravilu, a čine ih **aritmetička, harmonijska i geometrijska sredina**.
- **Pozicione srednje vrednosti** su vrednosti statističke serije koje zauzimaju određeni položaj u seriji. Ovom grupom su obuhvaćeni **modus i medijana**.

POKAZATELJI STATISTIČKIH SERIJA – IZRAČUNATE SREDNJE VREDNOSTI – ARITMETIČKA SREDINA

- **Aritmetička sredina ($\bar{x}$)** je osnovni pokazatelj statističke serije. Izračunava se kao odnos zbira vrednosti numeričkog obeležja i broja elemenata određenog statističkog skupa.
- Najjednostavniji je postupak određivanja aritmetičke sredine za negrupisane podatke, tj. podatke koji se ne ponavljaju - **prosta aritmetička sredina**:

$$\bar{x} = \frac{x_1 + x_2 + \dots + x_i + \dots + x_n}{n} = \frac{\sum_{i=1}^n x_i}{n}$$

POKAZATELJI STATISTIČKIH SERIJA - IZRAČUNATE SREDNJE VREDNOSTI – ARITMETIČKA SREDINA

- **Primer 1:** Na jednoj biljci graška sa šest mahuna ustanovljen je sledeći broj zrna:

Broj zrna po mahuni (x_i): 3 4 5 6 7 8

Izračunati prosečan broj zrna u mahuni na posmatranoj biljci.

$$\bar{x} = \frac{\sum_{i=1}^n x_i}{n} = \frac{3+4+5+6+7+8}{6} = 5,5$$

Na posmatranoj biljci graška u mahuni se nalazi u proseku 5,5 zrna.

POKAZATELJI STATISTIČKIH SERIJA - IZRAČUNATE SREDNJE VREDNOSTI – ARITMETIČKA SREDINA

- Aritmetička sredina se izražava u istim jedinicama mere kao i obeležje za koje se utvrđuje.
- Aritmetička sredina za numeričko obeležje čije su vrednosti celi brojevi može biti izražena decimalnim brojem.
- Aritmetička sredina ne mora biti jednak ni jednoj vrednosti za koju se izračunava.
- Aritmetička sredina je veća ili jednakaj najnižoj vrednosti i manja ili jednakaj maksimalnoj vrednosti obeležja.
- Zbir odstupanja pojedinih vrednosti od aritmetičke sredine u negativnom smeru jednak je zbiru odstupanja preostalih vrednosti u pozitivnom smeru, tj. **zbir odstupanja vrednosti obeležja od aritmetičke sredine jednak je nuli:**
$$\sum_{i=1}^n (x_i - \bar{x}) = 0$$

POKAZATELJI STATISTIČKIH SERIJA - IZRAČUNATE SREDNJE VREDNOSTI – ARITMETIČKA SREDINA

- U slučaju grupisanih podataka u vidu distribucije frekvencija:

X: $x_1, x_2, \dots, x_k$

f: $f_1, f_2, \dots, f_k$

koristi se **ponderisana ili složena aritmetička sredina**:

$$\bar{x} = \frac{f_1x_1 + f_2x_2 + \dots + f_ix_i + \dots + f_kx_k}{f_1 + f_2 + \dots + f_k + \dots + f_k} = \frac{\sum_{i=1}^k f_i x_i}{\sum_{i=1}^k f_i}$$

gde je k broj različitih vrednosti obeležja.

POKAZATELJI STATISTIČKIH SERIJA - IZRAČUNATE SREDNJE VREDNOSTI – ARITMETIČKA SREDINA

- **Primer 2:** Kod 100 biljaka boranije utvrđen je sledeći raspored broja mahuna:

Tabela 3.1: Raspored biljaka boranije prema broju mahuna na biljci

Broj mahuna	Broj biljaka
3	8
4	12
5	14
6	16
7	17
8	15
9	9
10	5
11	4

Koliko se u proseku mahuna nalazi na biljci boranije?

POKAZATELJI STATISTIČKIH SERIJA - IZRAČUNATE SREDNJE VREDNOSTI – ARITMETIČKA SREDINA

- Vrednosti posmatranog obeležja se javljaju sa različitom učestalošću, pa treba odrediti ponderisanu aritmetičku sredinu:

Tabela 3.1a: Radna tabela		
Broj mahuna x_i	Broj biljaka f_i	$f_i x_i$
3	8	24
4	12	48
5	14	70
6	16	96
7	17	119
8	15	120
9	9	81
10	5	50
11	4	44
-	100	652

$$\bar{x} = \frac{\sum_{i=1}^k f_i x_i}{\sum_{i=1}^k f_i}$$

$$\bar{x} = \frac{652}{100} = 6,52$$

Na biljci boranije u proseku se nalazi po 6,52 mahune.

POKAZATELJI STATISTIČKIH SERIJA - IZRAČUNATE SREDNJE VREDNOSTI – ARITMETIČKA SREDINA

- Ponderisana aritmetička sredina po svojoj vrednosti uvek teži vrednosti numeričkog obeležja koja ima najveću frekvenciju.
- U slučaju neprekidnog obeležja podaci se daju u vidu intervalne serije. U postupku izračunavanja aritmetičke sredine intervali se zamenjuju njihovim sredinama.
- **Primer 3:** Odrediti prosečnu težinu korena šargarepe u prvoj berbi na osnovu sledeće distribucije:

POKAZATELJI STATISTIČKIH SERIJA - IZRAČUNATE SREDNJE VREDNOSTI – ARITMETIČKA SREDINA

Tabela 3.2: Raspored korena šargarepe prema težini

Težina korena (g)	Broj korena
50,1-55,0	11
55,1-60,0	19
60,1-65,0	27
65,1-70,0	24
70,1-75,0	16
75,1-80,0	8

$$\bar{x} = \frac{\sum_{i=1}^k f_i x_i}{\sum_{i=1}^k f_i} = \frac{6757,5}{105} = 64,36$$

Traženi prosek izračunava se preko formule:

Prosečna težina korena mrkve u prvoj berbi je 64,36 g.

POKAZATELJI STATISTIČKIH SERIJA - IZRAČUNATE SREDNJE VREDNOSTI – ARITMETIČKA SREDINA

Tabela 3.2a: Radna tabela

Težina korena (g) x_i	Broj korena f_i	Sredine intervala x_i	$f_i x_i$
50,1-55,0	11	52,5	577,5
55,1-60,0	19	57,5	1 092,5
60,1-65,0	27	62,5	1 687,5
65,1-70,0	24	67,5	1 620,0
70,1-75,0	16	72,5	1 160,0
75,1-80,0	8	77,5	620,0
-	105	-	6 757,5

POKAZATELJI STATISTIČKIH SERIJA - IZRAČUNATE SREDNJE VREDNOSTI – ARITMETIČKA SREDINA

- Nekad je potrebno odrediti aritmetičku sredinu za podatke koji se odnose na ranije izračunate srednje vrednosti:

$$\begin{aligned}\bar{x}_i &: \bar{x}_1, \bar{x}_2, \dots, \bar{x}_l \\ n_i &: n_1, n_2, \dots, n_l\end{aligned}$$

odnosno potrebno je izračunati **aritmetičku sredinu iz aritmetičkih sredina** ili **totalnu aritmetičku sredinu ($\bar{x}$)** prema formuli:

$$\bar{x} = \frac{\sum_{i=1}^m n_i \bar{x}_i}{\sum_{i=1}^m n_i}$$

POKAZATELJI STATISTIČKIH SERIJA - IZRAČUNATE SREDNJE VREDNOSTI – ARITMETIČKA SREDINA

- **Primer 4:** U četiri klanice prosečna dužina polutki tovnih svinja bila je:

Tabela 3.3: Rasporед svinja prema prosečnoj dužini polutki u četiri klanice

Klanica	Prosečna dužina polutki (cm)	Broj svinja
1.	96	150
2.	98	180
3.	99	200
4.	102	170

Odrediti prosečnu dužinu polutki svih zaklanih svinja.

POKAZATELJI STATISTIČKIH SERIJA - IZRAČUNATE SREDNJE VREDNOSTI – ARITMETIČKA SREDINA

Tabela 3.3a: Radna tabela

Prosečna dužina polutki (cm) $\bar{x}_i$	Broj svinja n_i	$n_i \bar{x}_i$
96	150	14400
98	180	17640
99	200	19800
102	170	17340
-	700	69180

$$\bar{x} = \frac{\sum_{i=1}^m n_i \bar{x}_i}{\sum_{i=1}^m n_i} = \frac{69180}{700} = 98,83$$

Prosečna dužina polutki svih zaklanih svinja je 98,83 cm.

POKAZATELJI STATISTIČKIH SERIJA - IZRAČUNATE SREDNJE VREDNOSTI – ARITMETIČKA SREDINA

- Aritmetička sredina za seriju čiji su članovi relativni brojevi i sama je relativan broj i naziva se **aritmetička sredina iz relativnih brojeva ili prosečan procenat ($\bar{p}$)**.
- Uobičajeno je da početni relativni brojevi nemaju iste osnove, pa se prosečan procenat određuje kao ponderisana aritmetička sredina sa osnovama kao ponderima:

$$\bar{p} = \frac{\sum_{i=1}^k n_i p_i}{\sum_{i=1}^k n_i} \cdot 100$$

POKAZATELJI STATISTIČKIH SERIJA - IZRAČUNATE SREDNJE VREDNOSTI – ARITMETIČKA SREDINA

- **Primer 5:** Izračunati prosečan procenat neispravnih proizvoda u toku dana, ako je u prvoj smeni izrađeno 1,5% neispravnih proizvoda od ukupno proizvedenih 1200, u drugoj smeni od 1100 izrađenih proizvoda bilo je 2,0% neispravnih i u trećoj smeni među 1000 izrađenih proizvoda 1,7% nije odgovaralo standardima.

$$\bar{p} = \frac{\sum_{i=1}^k n_i p_i}{\sum_{i=1}^k n_i} \cdot 100 = \frac{57}{3300} \cdot 100 = 1,73\%$$

POKAZATELJI STATISTIČKIH SERIJA - IZRAČUNATE SREDNJE VREDNOSTI – ARITMETIČKA SREDINA

Tabela 3.4: Raspored procenta neispravnih proizvoda po smenama sa radnom tabelom

Smena	Ukupna proizvodnja (komada) n_i	% neispravnih $p_i \cdot 100$	p_i	$n_i p_i$
I	1200	1,5	0,015	18
II	1100	2,0	0,020	22
III	1000	1,7	0,017	17
-	3300	-	-	57

U toku dana proizvede se u proseku 1,73% neispravnih proizvoda.